

kom myslenia, v politickej teórii i politickej vede („vede o štáte“) za posledných sto rokov. Obdobie dualizmu, ktoré sa u nás vníma predovšetkým z hľadiska národnostnej problematiky, je mimoriadne zaujímavé a viacvrstvé. Autori čitateľovi poskytujú možnosť oboznámiť sa s výkladom súvekých pokusov konceptualizovať uhorskú/maďarskú štátnosť.

Zborník obsahuje viacero príspevkov, ktoré by si zaslúžili preklad do slovenského jazyka. Tematizuje totiž problémy, ktoré sú súčasťou aj slovenských intelektuálnych dejín a v neposlednom rade aj dejín slovenského politického myslenia – stačí odkázať len na Palárikovu reflexiu eötvösovských ideí. Referuje však aj o mysliteľoch, ktorí doteraz stáli mimo slovenského vedeckého diskurzu.

Tibor Pichler

prof. PhDr. Tibor Pichler, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemenova 19
813 64 Bratislava
SR
Tibor.Pichler@savba.sk

DISKUSIE O PROBLÉMOCH ZDRAVOTNÍCKEJ ETIKY A BIOETIKY V POĽSKU

DANUTA ŚLĘCZEK-CZAKON: *Problem wartości i jakości życia w sporach bioetycznych (Problém hodnoty a kvality života v bioetických sporoch)*. 1. vyd. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2004, 261 s. ISBN 83-226-1324-5.

MIECZYŚLAW GAŁUSZKA: *Spoleczne i kulturowe powinności medycyny: Tożsamość zawodowa i atrofia moralna (Spoločenské a kultúrne povinnosti medicíny: Profesijná identita a morálna atrofia)*. Wrocław, Wrocławskie Towarzystwo Naukowe 2003, 219 s. ISBN 83-7374-013-9.

Rozvoj vedy a techniky v západnej kultúre, ktorý svojimi dôsledkami radikálne zasahuje do všetkých, i tých najintímnejších oblastí života človeka, prináša množstvo diskusií, ktorých spoločným menovateľom sú polemiky o morálnej oprávnenosti niektorých ľudských aktivít a snahy hľadať etikou vymedzené hranice technických možností. Veľké množstvo diskutabilných otázok sa týka priamo alebo sprostredkované poskytovania zdravotnej starostlivosti. Jednu skupinu problémov tvoria etické aspekty procesuálnej stránky práce s človekom, druhú otázky vzťahové. Okrem častejšie diskutovaných (interrupcia, eutanázia) ide o génovú terapiu (často jedinou účinnú možnosť riešenia niektorých dedičných ochorení), nové techniky asistovanej reprodukcie, demografickú reguláciu, transplantácie buniek, tkanív a orgánov, výskum mozgu, farmakologické možnosti ovplyvňovania ľudského správania, klonovanie a mnoho ďalších. Na ich označenie sa v 70. rokoch 20. storočia začal používať termín

bioetika, ktorý ani v súčasnosti nie je jednoznačne definovaný. Vymedzuje sa buď veľmi široko ako reflexia etických problémov spätých s rôznymi formami života, alebo užšie, ako spomínané morálne dôsledky technických možností v biológii človeka a biomedicínskych vedách. V podmienkach Slovenska prevládajú snahy riešiť niektoré problémy politicky a mocensky z pozícií rigoristickej morálky ontologicky fundovanej klasickou metafyzikou. (Ide o snahu legislatívne upraviť tzv. výhradu svedomia. V súčasnosti Zákon NRSR č. 576 /2004 Z. z. hovorí, že poskytovateľ zdravotnej starostlivosti môže odmietnuť návrh na uzatvorenie dohody o poskytovaní zdravotnej starostlivosti, ak jej poskytovaniu bráni osobné presvedčenie zdravotníckeho pracovníka. Tieto dôvody sa vzťahujú len na umelé prerušenie tehotenstva, sterilizáciu a asistovanú reprodukciu.) Odborné interdisciplinárne diskusie a seriózne analytické práce z tejto oblasti absentujú. O to pozitívnejšia je skutočnosť, že v intelektuálnych kruhoch u našich severných susedov v Poľsku sa o týchto morálnych dilemách diskutuje od 80. rokov 20. storočia, že vznikajú monografické práce, ktoré nielen mapujú túto citlivú sféru ľudskej činnosti, ale naznačujú aj možné perspektívy a východiská zo situácií, ktoré sa na prvý pohľad zdajú patové a neriešiteľné.

Monografia Danuty Ślęczek-Czakon je tematicky rozdelená na osem kapitol. Autorka porovnáva dve ontologické východiská riešenia morálnych dilem, ktoré nazvala hodnotou a posvätnosťou života v kontrapozícii so stanoviskami poňatia kvality života v medicíne. Pojem kvality života sa objavuje po II. svetovej vojne v USA a v západnej Európe. V hodnotení sa akceptujú parametre objektívne (zdravotný stav človeka, jeho spoločensko-ekonomický status) a subjektívne (spokojnosť so životom, sebahodnotenie) (s. 230). Koncepcia kvality života v medicíne (s. 231) je veľmi široká a slúži: na zisťovanie zdravotných a mimozdravotných dôsledkov ochorení, dôsledkov zdravotnej starostlivosti; na vypracovanie rehabilitačných programov; na rozhodovanie o možnosti vzniku ľudského života (antikoncepcia, sterilizácia, potraty); na rozhodovanie o konci ľudského života – jeho predlžovanie (úporná terapia), či prerušenie (eutanázia, potrat); na určenie kritérií určujúcich možný zásah do biologickej podstaty človeka (medicínsky asistovaná prokreácia, klonovanie, eugenika); na vypracovanie spoločenských a politických programov v oblasti ekológie, verejného zdravia, demografie a pod.

Autorka poukazuje na nebezpečenstvo absolutizácie oboch východísk hodnotenia života človeka. Doktrína posvätnosti života je konzervatívna, jej zástancovia majú sklony k ohraničovaniu možností a k zákazom. Antropocentrická etika kvality života, ktorá akcentuje autonómiu jednotlivca, dobro pacienta alebo spoločenský záujem, môže teoreticky poslužiť na zdôvodnenie prípustnosti akýchkoľvek technologických a technických možností. Autorka na základe analýzy myšlienok viacerých teoretikov vyzdvihuje potrebu existencie oboch prístupov a nutnosť diskusií v demokratickej spoločnosti. Podľa nej je spoločensky prospešné nastoľovanie otázok, aj keď pre ne nemáme jednotné riešenie, aby sme sa v budúcnosti neocitli v stave „racionálnej amorálnosti“, ale ani v situácii „zhora“ nadekrétovaných morálnych noriem (s. 241).

M. Gałuszka (sociológ a filozof) sa vo svojej práci tiež zaoberá hodnotou ľudského života, ale v kontexte makrosociálnych súvislostí a mikrosociálnych vzťahov

v procesoch reformy zdravotnej starostlivosti v Poľsku. V jedenástich kapitolách rieši tri základné dilemy: štát, alebo trh (medicínska etika verzus ekonomický účet, spravodlivosť verzus alokácia zdrojov), pacient, alebo klient (atrofia morálnosti), lekár, alebo biznismen (kríza identity lekára). Aktuálnosť problémov autor dokumentuje výsledkami empirických výskumov. Na základe nich zdôvodňuje, že etické aspekty poskytovania zdravotnej starostlivosti nespočívajú len v mikrosociálnej rovine vzťahov lekár/zdravotník – pacient, ale aj na úrovni makrosociálnej, v morálnej zodpovednosti všetkých, ktorí poskytovanie týchto služieb organizujú.

Mária Nemčeková

doc. PhDr. Mária Nemčeková, CSc.
Univerzita Komenského v Bratislave
Jesseniova lekárska fakulta v Martine
Malá Hora 5
036 32 Martin
SR

POSTMODERNÉ UVAŽOVANIA O ETIKE A ETICKOM

EDITH WYSCHOGROD – GERALD P. MCKENNY (eds.): *The Ethical*. Oxford, Blackwell 2003, 228 s.

Edith Wyschgorodová a Gerald P. McKenny sa pokúšajú vo svojom zborníku spolu s autormi jedenástich príspevkov hľadať odpoveď na otázku *O čom je etika?* Vychádzajú z toho, že vo všeobecnosti pod etikou určite chápeme to, čo by sme mali uskutočniť, akými pravidlami by sme sa mali riadiť v našom správaní, aké ciele chceme dosiahnuť, ktoré cnosti máme kultivovať, a v hlbšej rovine to, ako dokážeme zdôvodniť tieto nároky, resp. požiadavky. Na druhej strane však zároveň upozorňujú, že mnoho filozofov zastáva názor, podľa ktorého tieto otázky nevyčerpávajú celú problematiku etiky. Niektorí môžu tvrdiť, že etika sa menej týka otázok morálky a toho, čo máme urobiť a prečo, než vecí týkajúcich sa spôsobov, významov, v ktorých používame pojmy etika a morálka. Etický diskurz sa podľa nich často zaoberá podmienkami, predfilozofickým terénom, na ktorom stojí pojem alebo skupina pojmov atď. (s. 1). Z toho môže na prvý pohľad vyplývať, že okrem normatívnej etiky chcú poskytnúť priestor aj metaetike, prípadne analytickej etike. V skutočnosti obsah tohto zborníka tvoria dve skupiny príspevkov uvažujúcich o etike a etickom v duchu postmoderny: prvú skupinu tvoria tie, ktoré sa jednoznačne a priamo, no veľmi kriticky, až pochybovačne zaoberajú problematikou etiky a etického (v ich tradičnom ponímaní), v druhej skupine sú štúdie, ktoré podľa môjho názoru majú veľmi málo bezprostredne spoločného s etikou a morálkou, ak za takéto kritérium nepovažujeme len ich názov, prípadne to, že k etike možno zaradiť všetko, čo patrí do filozofie, napríklad ontológiu, epistemológiu, estetiku, ale aj psychoanalýzu. V tejto skupine príspevkov sa etické a etika rozplýva v iných oblastiach predovšetkým teoretického,